

Journal of Asia Social Science Studies Original Article

Received: 9 October 2024 Revised: 3 November 2024 Accepted: 26 December 2024

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรัฐธรรมนูญ2540-2560ของประเทศไทย

Public participation in the 1997-2017 constitution- making process of Thailand

ธนโรจน์ หล่อธนะไพศาล¹

Tanaroj Lortanapaisan

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญถาวรสามฉบับล่าสุดของประเทศไทย โดยการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิเคราะห์เอกสารทุติยภูมิ การวิจัยพบว่าการจัดทำรัฐธรรมนูญของไทย ภายใต้หลักจัดทำรัฐธรรมนูญต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญมากที่สุด เพื่อแสดงเจตจำนงแห่งประชาชนภายใต้การปกครองตนเอง แต่ในการจัดทำรัฐธรรมนูญ 2540 ,รัฐธรรมนูญ2550 และรัฐธรรมนูญ 2560 ของไทยกลับพบว่าประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับน้อยมาก มีเพียงรัฐธรรมนูญ2540 ที่ชนชั้นนำทางการเมืองมีบทบาทริเริ่มภายใต้การสนับสนุนของภาคประชาชาติสังคม ในขณะที่รัฐธรรมนูญ2550 และรัฐธรรมนูญ 2560 การริเริ่มและบทบาทในการสร้างรัฐธรรมนูญอยู่ภายใต้อิทธิพลของคณะรัฐประหารอย่างชัดเจน แม้การสร้างรัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับจะมีการสื่อสารสองทางระหว่างประชาชนกับองค์กรที่สร้างรัฐธรรมนูญแต่กลับมิได้นำผลจากการสื่อสารมาใช้ปรับปรุงรัฐธรรมนูญ และการมีส่วนร่วมในระดับสูงสุดที่มีการกำหนดวิธีการประชามติแต่กระบวนการประชามติบกพร่องและไม่สมบูรณ์ ทำให้การมีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญทั้งหมดเป็นแบบจำกัด ในขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรัฐธรรมนูญ 2550และรัฐธรรมนูญ 2560 เป็นการมีส่วนร่วมในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น ทั้งหมดส่งผลถึงปัญหาความชอบธรรมรัฐธรรมนูญ จึงควรมีการแก้ไขกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญในอนาคตที่ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมในการจัดทำทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างกว้างขวาง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน,การจัดทำรัฐธรรมนูญ,ประเทศไทย

¹ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น ; Faculty of law –Western University ,Thailand

Corresponding author, e-mail: tallmanandtallman @gmail.com,Tel. 081-8437249

Abstract

This research aims to study the public participation in the drafting process of the three most recent permanent constitutions of Thailand by using qualitative research methods and secondary document analysis. The research found that the drafting of the Thai constitution, under the principle of drafting the constitution, must allow the public to participate in the process of drafting the constitution as much as possible in order to express the will of the people under self-governance. However, in the drafting of the 1997 Constitution, 2007 Constitution, and 2017 Constitution of Thailand, it was found that the public participated in drafting the constitution at a very low level. Only the 1997 Constitution was initiated by the political elite with the support of the civil society sector. While the 2007 and 2017 Constitutions, the initiative and role in drafting the constitution were clearly under the influence of the coup group. Although the drafting of all three constitutions involved two-way communication between the public and the organization that drafted the constitution, the results of the communication were not used to improve the constitution. The highest level of participation, which was the referendum method, was flawed and incomplete, resulting in limited participation in drafting the entire constitution. Meanwhile, the public participation in drafting the 2007 and 2017 Constitutions was only symbolic participation. All of these resulted in the problem of constitutional legitimacy. Therefore, there should be an amendment to the future constitution drafting process that should allow the public to participate widely, both directly and indirectly, in the drafting process.

Keywords: public participation, constitution drafting, Thailand

1. บทนำ

รัฐธรรมนูญคืออะไร? เหตุใดสังคมไทยจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญบ่อยครั้งมาก? สังคมไทยสร้างรัฐธรรมนูญไม่ตรงกับความต้องการของประชาชนใช่หรือไม่? ปัญหาเหล่านี้เป็นสิ่งที่น่าสนใจเพราะแม้ในขณะนี้ก็ยังมีคำตอบที่ชัดเจนทำให้สภาพปัญหายังคงอยู่ และมีผลกระทบในวงกว้างต่อสังคมไทยในอนาคต ปัญหาสำคัญของการสร้างรัฐธรรมนูญคือสังคมนั้นประชาชนเป็นผู้สร้างรัฐธรรมนูญขึ้นมาจริงหรือไม่ หรือว่ารัฐธรรมนูญถูกสร้างขึ้นโดยชนชั้นนำเป็นหลักเพื่อผลประโยชน์ในการยึดครองอำนาจรัฐ

Kaew-Ngam(2024)สำรวจดูปัญหาเบื้องต้นจะพบว่า ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญ20ฉบับมีการรัฐประหาร21ครั้งรัฐธรรมนูญไทยเกือบทุกฉบับที่ผ่านมาถูกยกเลิกและประกาศใช้ฉบับใหม่โดยคณะรัฐประหารหรือคณะผู้ยึดอำนาจการปกครองตลอดมา โดยประชาชนไม่มีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมกำหนดกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศตามทฤษฎีการเมืองและทฤษฎีกฎหมาย ทั้งยังถูกผู้มีอำนาจทางการเมืองใช้เป็นเครื่องมือในการแสวงหาผลประโยชน์อย่างไม่ชอบธรรม จากการอ้างอิงเป็นผู้แทนประชาชนในการจัดทำ

รัฐธรรมนูญ และกระบวนการบังคับประชามติ การสร้างรัฐธรรมนูญของไทยจึงอาจไม่เหมาะสมกับประชาชน แต่เหมาะสมกับกลุ่มผลประโยชน์ที่สร้างรัฐธรรมนูญนั้น และเป็นเหตุทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ อยู่ตลอดเวลา

กระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญเป็นกระบวนการทางการเมือง โดยเฉพาะในระบอบการปกครองแบบ ประชาธิปไตยเพื่อตอบคำถามในประเด็นสำคัญตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันว่าอะไรคือรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุด การเมืองของประชาชนจะนำไปสู่การสร้างรัฐและรัฐธรรมนูญ ภายใต้ปรัชญาของรัฐสมัยใหม่ที่ต้องอาศัย รัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือในการสร้างรัฐและควบคุมการใช้อำนาจรัฐภายใต้รัฐธรรมนูญ แนวคิดดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญที่ขอธรรมต้องมาจากประชาชนเพราะประชาชนมีสิทธิปกครองตนเองโดยทำ กฎหมายเพื่อปกครองตนเองซึ่งมิใช่การปกครองโดยผู้อื่น ในขณะที่ประชาธิปไตยในระยะเปลี่ยนผ่านเป็นห้วง เวลาที่สำคัญที่แต่ละสังคมจะก้าวผ่านประชาธิปไตยอำนาจนิยมไปสู่ประชาธิปไตยเสรีนิยมโดยใช้รัฐธรรมนูญ เป็นเครื่องมือ หากกระทำได้อย่างถูกต้อง เหมาะสมจะทำให้การเปลี่ยนผ่านเป็นไปโดยราบรื่นและรวดเร็ว

กระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญจะขาดการมีส่วนร่วมจากประชาชนไม่ได้ เพราะประชาชนจะเป็น ผู้จัดทำรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ปกครองตนเอง การจัดทำรัฐธรรมนูญหรือ Constitution Making มิได้หมายความว่ามีการร่างรัฐธรรมนูญเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ยังรวมถึงการวางรากฐาน ทางด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมของประเทศนั้นๆ ในขณะที่การสร้างรัฐธรรมนูญของไทย บทบาทสำคัญอยู่ที่ตัวแทนสถาบันพระมหากษัตริย์ที่ถือเป็นวัฒนธรรมทางรัฐธรรมนูญไทย (Mérieau, 2022)

การออกแบบกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญที่เหมาะสมกับประเทศจึงเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่งที่ต้อง อาศัยการยอมรับและมาจากประชาสังคมทุกส่วนจึงจะเป็นรัฐธรรมนูญที่แท้จริง การสร้างรัฐธรรมนูญที่ขาด กระบวนการมีส่วนร่วมที่แท้จริงจากประชาชนจะทำให้ได้ผลผลิตรัฐธรรมนูญที่มีเจตจำนงของประชาชนใน การปกครองตนเองในระบอบประชาธิปไตย และเป็นจุดเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงการปกครองที่ไม่สิ้นสุด ทำให้ พรรคการเมืองและนักเคลื่อนไหวต้องรณรงค์เกี่ยวกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญมากขึ้น (Tuansiri & Koma, 2023) กระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญไทยอาจมีปัญหาด้านการมีส่วนร่วมจากประชาชน หากศึกษาพบปัญหาดังกล่าว ในกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญอาจช่วยแก้ปัญหาในการจัดทำรัฐธรรมนูญให้เหมาะสมกับประชาธิปไตยใน ระยะเปลี่ยนผ่านได้

2. ทบทวนวรรณกรรม

ในส่วนนี้จะทบทวนถึงหลักการกฎหมายมหาชนและรัฐศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของ ประชาชนและการสร้างรัฐธรรมนูญ

2.1 กระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญ

การสร้างรัฐธรรมนูญในรัฐเสรีนิยม (Liberal state) ถือกำเนิดขึ้นมาจากการต่อสู้กับรัฐในแบบสม บูรณาญาสิทธิราช (Absolute state) และการเป็นอิสระจากฝ่ายศาสนจักร (Church) ผลลัพธ์ที่เกิดตามมาคือ ผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครองจะต้องดำเนินความสัมพันธ์ภายใต้หน้าที่และข้อผูกมัด (Duty and obligation) ภายใต้ข้อตกลงที่ถูกเรียกว่า “รัฐธรรมนูญ” ในขณะที่กระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญมักมาจากประชาชน เพราะการจัดทำรัฐธรรมนูญเป็นกิจกรรมทางการเมือง เป็นกิจกรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับ ประชาธิปไตย เมื่อประชาธิปไตยหมายถึงการปกครองที่ประชาชนเป็นใหญ่ อำนาจรัฐประชาธิปไตยย่อมมา จากประชาชน ทำให้การใช้อำนาจขององค์กรต่างๆของรัฐจะต้องมีจุดเชื่อมโยงกับประชาชนเพื่อให้การใช้ อำนาจของรัฐมีความชอบธรรมโดยมีรากฐานมาจากเจตจำนงของประชาชน

จุดมุ่งหมายของประชาชนในการสร้างรัฐธรรมนูญคือเจตจำนงที่ชุมชนสร้างขึ้นให้เป็นสิ่งที่ช่วยร้อยรัดชุมชนในสังคมให้เข้ากันเพื่อความสงบเรียบร้อยให้ชีวิตชุมชนต่างๆสามารถดำเนินไปได้ตามความปรารถนาโดยกำหนดความสัมพันธ์รัฐกับชุมชนที่ดำเนินการผ่านสถาบันการเมืองในรัฐให้เป็นไปตามเจตจำนงดังกล่าว (Bulmer,2017,p.6) Lutz (2008,p.16)จึงเห็นว่ารัฐธรรมนูญจึงมิใช่เรื่องกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นจุดตัดทางกฎหมาย สังคม และการเมือง ในฐานะเอกสารทางกฎหมาย การเมือง และสังคม โดยรัฐธรรมนูญเป็นจุดตัดของระบบกฎหมาย ระบบการเมือง และระบบสังคม ซึ่งจะช่วยให้เห็นความหมายรัฐธรรมนูญที่แท้จริงชัดเจนมากกว่าในทางนิติศาสตร์เพียงด้านเดียว

แต่ทว่าชีวิตของรัฐธรรมนูญไทยใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การแทรกแซงภายใต้ระบอบเผด็จการทหาร หรืออยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตยหลอกลวงที่ครอบงำโดยสถาบันที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้งโดยประมาณครึ่งหนึ่งของช่วงเวลาการปกครองทั้งหมด รัฐธรรมนูญไทยไม่อาจอยู่ในคำจำกัดความแบบประชาธิปไตยแบบเสรีนิยมที่แท้จริงได้ (Ferrara,2015)ทำให้ระบอบประชาธิปไตยแบบการเลือกตั้งของไทย มีข้อบกพร่องความไม่เท่าเทียมในความมั่งคั่งที่เพิ่มขึ้นและชนชั้นกลางได้เลือกใช้ทางเลือกที่ไม่เป็นประชาธิปไตยเพื่อปกป้องประโยชน์ของพวกเขา (Mietzner,2021 and Kenny,2018)ทั้งหมดสะท้อนให้เห็นปัญหาการช่วงชิงอำนาจโดยใช้การสร้างรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือ

รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการสร้างรัฐธรรมนูญอาจกำหนดได้ 2 รูปแบบดังนี้
1.การมีส่วนร่วมโดยตรง 2.การมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยที่ทั้งสองรูปแบบถูกใช้ร่วมกันในการจัดทำรัฐธรรมนูญรูปแบบดังกล่าวปรากฏอยู่ในหลักการของการจัดทำรัฐธรรมนูญแบบ “มีส่วนร่วม” ที่มีหลักการมีส่วนร่วม (Participation) โดยเฉพาะจากชนชั้นนำทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดโครงสร้างใหม่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หลักความครอบคลุม(Inclusiveness)รวมถึงความเสมอภาคทางเพศ (Gender equity) และการเป็นตัวแทน(Representation) (Brandt, Cottrell, Ghai & Regan,2011)รูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนที่จะแสดงผลลัพธ์ที่สำคัญคือองค์กร่างรัฐธรรมนูญที่มีหลากหลายรูปแบบที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรัฐธรรมนูญนอกจากนี้ในตลอดกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญยังต้องอาศัยความชอบธรรมจากการมีส่วนร่วมของประชาชนตลอดเวลาจนถึงสิ้นสุดการจัดทำรัฐธรรมนูญ

2.2ปัญหากระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญไทย

การออกแบบรัฐธรรมนูญของไทยขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มผลประโยชน์ ทำให้ไม่สามารถสร้างสมดุลที่ทุกฝ่ายยอมรับ รัฐธรรมนูญไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริงของกลุ่มผลประโยชน์ก่อให้เกิดความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์โดยเฉพาะกลุ่มชนชั้นนำเดิม และกลุ่มที่ได้รับความชอบธรรมทางการเมืองใหม่จนนำไปสู่การรัฐประหาร ต่อมามีการออกแบบรัฐธรรมนูญใหม่ปกป้องผลประโยชน์ของตนใหม่ (McCargo ,2005)

Hewison มองว่ารัฐธรรมนูญไทยเป็นความขัดแย้งทางสังคมและการเมือง และเป็นเครื่องมือในการจัดโครงสร้างและจำกัดการมีส่วนร่วมทางการเมือง การร่างรัฐธรรมนูญไทยจึงเป็นการต่อสู้เพื่อการมีส่วนร่วมหลังรัฐประหารในเดือนกันยายนพ.ศ.2549 โดยการยกเลิกรัฐธรรมนูญพ.ศ.2540 และการกำหนดกระบวนการในการพัฒนารัฐธรรมนูญฉบับใหม่กลับจำกัดการมีส่วนร่วมเฉพาะกับชนชั้นนำและตัวแทนภาคประชาสังคมที่คัดเลือกลงมาอย่างดีจากชนชั้นกลางเท่านั้น (Hewison,2007)

ในขณะที่การจัดทำรัฐธรรมนูญหลังการรัฐประหารได้ให้ความหวังในการมีส่วนร่วมของประชาชนในระบบการเมืองและกฎหมายในมุมมองใหม่ แต่เป็นแบบแผนเก่า (Munger , 2007)โดยอำนาจหลักอยู่ที่สถาบันพระมหากษัตริย์และกองทัพ(Rajasingham,2024) ที่ใช้อำนาจผ่านสถาบันการเมือง

โดยเฉพาะฝ่ายตุลาการที่ใช้กระบวนการทางกฎหมายจากรัฐธรรมนูญและทำให้เกิดปัญหาทางการเมือง (Duncan,2020) การมีส่วนร่วมในการสร้างรัฐธรรมนูญตามรัฐธรรมนูญหลังรัฐประหารจึงมีใช้การมีส่วนร่วมที่แท้จริง และก่อให้เกิดปัญหาในรัฐธรรมนูญตามมา

การรัฐประหารใน 2 ครั้งล่าสุดคือกันยายน พ.ศ. 2549 และพฤษภาคม พ.ศ. 2557 บทบาทของภาคประชาสังคมและสถาบันทางการเมืองไทยยังมีความคลุมเครือ โดยเฉพาะภาคประชาสังคมในการจัดทำรัฐธรรมนูญสิ่งที่ประจักษ์พยานกรณีนี้คือภาคประชาสังคมและผู้มีบทบาทตามรัฐธรรมนูญกลับได้รับแรงผลักดันจากผลประโยชน์ของพรรคพวกมากกว่าค่านิยมประชาธิปไตยในการร่างรัฐธรรมนูญพ.ศ.2550 ที่เป็นการพยายามที่ชัดเจนในการทำให้พรรคการเมืองอ่อนแอลง (Kuhonta & Sinpeng,2014)

การจัดทำรัฐธรรมนูญไม่เห็นความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เห็นชัดภายหลังทำลายรัฐธรรมนูญโดยรัฐประหาร มักพยายามสร้างอำนาจการปกครองและภูมิคุ้มกันทางการเมืองของตนผ่านสถาบันการเมืองในรัฐธรรมนูญที่ออกแบบมาโดยเฉพาะของตน(Ginsburg & Simpser,2014 and Larsson, 2022) ผู้นำทหารมักจะสนับสนุนการนำรัฐธรรมนูญมาใช้หลังการรัฐประหารโดยตามด้วยการร่างรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นวิธีการทั่วไปในการยึดและรวมอำนาจ เมื่ออยู่ในอำนาจแล้วผู้ถืออำนาจใหม่พยายามที่จะรักษาความชอบและผลประโยชน์ของตนไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (MÉRIEAU,2016)

หากการออกแบบรัฐธรรมนูญมาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่แท้จริง ก็จะทำให้สังคมไทยได้รับรัฐธรรมนูญที่สมดุลระหว่างปรัชญาการเมืองการปกครองและกฎหมาย ปัญหาสำคัญคือแหล่งที่มาของความชอบธรรมสองแห่งที่ขัดแย้งกันคือลัทธิรัฐธรรมนูญนิยมกับทางเลือกในท้องถิ่นคือความเป็นไทยจะมีทางออกอย่างไร(Harding & Leelapatana,2019) การศึกษากระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญที่สอดคล้องกับปรัชญาการเมืองการปกครองและกฎหมายจึงมีความสำคัญ โดยต้องให้ทุกกลุ่มผลประโยชน์ในสังคมได้มีส่วนร่วมในการออกแบบ และสถาปนารัฐธรรมนูญให้ถูกต้องและชอบธรรมตั้งแต่เริ่มต้น เพื่อชี้ให้เห็นปัญหาและแนวทางการแก้ไขในอนาคต

3.วิธีการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัยคือในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศไทย โดยเฉพาะการออกแบบและสถาปนารัฐธรรมนูญของไทย ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบและจัดทำรัฐธรรมนูญเพื่อตอบสนองสมมุติฐานนี้ไปสู่การศึกษาโดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research) จากการวิเคราะห์เอกสาร(Data Analysis) ตามลำดับดังนี้

1. การรวบรวมข้อมูล (Data Compilation) จากข้อมูลทฤษฎี โดยเฉพาะรายงานการประชุมขององค์การร่างรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการชุดต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญทั้งหมด ที่จะแสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากประชาชนตลอดกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมมาวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการออกแบบและสถาปนารัฐธรรมนูญของไทยโดย ในลักษณะศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative method)ว่าสอดคล้องหรือเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีที่รวบรวมไว้เพียงใด โดยใช้เกณฑ์จากสมมติฐานด้านการศึกษาที่มีส่วนร่วม แล้วนำเสนอการวิจัยในรูปแบบการพรรณนา (Descriptive Research)

ตารางที่1 ประเภท(Typology) ของรูปแบบ(Forms) และตัวบ่งชี้การมีส่วนร่วมในการสร้างรัฐธรรมนูญ

	การมีส่วนร่วมที่ไม่จริง (False participation)	การมีส่วนร่วมเพียงสัญลักษณ์ (Symbolic participation)	การมีส่วนร่วมแบบจำกัด (Limited participation)	การมีส่วนร่วมเชิงปรึกษาหารือ (Consultative participation)	การมีส่วนร่วมเป็นรูปธรรม (Substantial participation)
ผู้ริเริ่มกระบวนการ	ตัวแสดงภายนอก (กำหนดเนื้อหา ร่างรัฐธรรมนูญ หรือกระบวนการ)	ตัวแสดงภายนอก (กำหนดกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญ) หรือ ตัวแสดงภายใน ประเภทต่างๆ	ชนชั้นนำระดับประเทศ (ทางการเมืองหรือทางการทหาร)	ชนชั้นนำระดับประเทศ (ทางการเมืองหรือทางการทหาร)	องค์กรภาคประชาสังคมหรือผู้มีบทบาทระดับชาติที่หลากหลาย
รูปแบบการติดต่อสื่อสาร	รูปแบบการสื่อสารทางเดียว	รูปแบบการสื่อสารทางเดียว	รูปแบบการสื่อสารสองทางหรือรูปแบบการสื่อสารสองทางที่มีมาตรการเชิงรุกแบบบูรณาการ	การปรึกษาหารือ	รูปแบบการสื่อสารสองทางพร้อมมาตรการเชิงรุกแบบบูรณาการ
ระดับของการร่วม	บางกลุ่มถูกแบนจากการเข้าร่วม	ประชาชน/พรรคการเมืองทุกกลุ่มได้รับอนุญาตให้เข้าร่วม แต่บางส่วนเลือกที่จะคว่ำบาตรกระบวนการนี้	ประชาชน/พรรคการเมืองทุกกลุ่มได้รับอนุญาตให้เข้าร่วม แต่บางส่วนเลือกที่จะคว่ำบาตรกระบวนการนี้	ทุกส่วนของประชากร/พรรคการเมืองได้รับอนุญาตให้เข้าร่วม และทุกคนที่สนใจจะเข้าร่วม	ประชาชน/พรรคการเมืองทุกกลุ่มได้รับอนุญาตให้เข้าร่วม แต่บางส่วนเลือกที่จะคว่ำบาตรกระบวนการนี้
ผู้มีอำนาจขั้นสุดท้าย	อำนาจสุดท้ายขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารหรือโดยอ้อมอยู่ในมือของประชาชน	อำนาจสุดท้ายขึ้นอยู่กับฝ่ายบริหารหรือโดยอ้อมอยู่ในมือของประชาชน	อำนาจสุดท้ายตกเป็นของประชาชนทางอ้อม	อำนาจสุดท้ายตกเป็นของประชาชนทางอ้อม	อำนาจสุดท้ายตกเป็นของประชาชนโดยตรงผ่านการลงประชามติ

ที่มา :ดัดแปลงจากสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วม (International Association of Public Participation-IAP2)

4.ผลการวิจัย

เมื่อเรานำระดับการมีส่วนร่วมทางการเมือง จากหลักเกณฑ์ของสมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วม มาเป็นเกณฑ์บ่งชี้ในกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญของประเทศไทยฉบับล่าสุดคือรัฐธรรมนูญ2540, รัฐธรรมนูญ 2550, และรัฐธรรมนูญ 2560

โดยการมีส่วนร่วมมีหลายระดับและประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กระบวนการทางนโยบาย และกระบวนการยุติธรรมได้ สมาคมนานาชาติด้านการมีส่วนร่วม (International Association of Public Participation- IAP2) ได้แบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 5 ชั้นตาม International Association for Public Participation คือระดับที่ 1 การให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) ระดับที่ 2 การรับฟังความคิดเห็น (Consult) การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ ระดับที่ 3 การเกี่ยวข้อง (Involve) เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะแนวทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ ระดับที่ 4 ความร่วมมือ (Collaboration) เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็นส่วนร่วมกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ระดับที่ 5 การเสริมอำนาจแก่ประชาชน (Empower) เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

เมื่อนำหลักเกณฑ์ข้างต้นมาใช้กับกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญไทยฉบับล่าสุดคือรัฐธรรมนูญ 2540 ,รัฐธรรมนูญ 2550, และรัฐธรรมนูญ 2560 ในช่วงการเปลี่ยนผ่านประชาธิปไตย ปรากฏผลดังนี้

4.1 เจตนารมณ์และการริเริ่มจัดทำรัฐธรรมนูญ

เป้าหมายสำคัญของรัฐธรรมนูญใหม่ของไทยคือปฏิรูปการเมืองไปสู่ประชาธิปไตยที่ตั้งมั่น เริ่มจากเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 คือการปฏิรูปการเมืองโดยมีเป้าหมาย เพื่อแก้ปัญหาทางการเมืองไทยทั้งระบบด้วยกลไก 3 ประการคือขยายสิทธิ เสรีภาพ , เพิ่มส่วนร่วมทางการเมืองของพลเมือง , การเพิ่มการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐโดยประชาชน ผลที่ตามมาคือฝ่ายบริหารที่เข้มแข็งนำไปสู่การรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน 2549 และการจัดทำรัฐธรรมนูญ 2550 เพื่อสานต่อการปฏิรูปการเมืองและแก้ไขข้อบกพร่องในรัฐธรรมนูญเก่า แต่กลายเป็นการจัดทำรัฐธรรมนูญเพื่อชนชั้นปกครองเป็นสำคัญ และรัฐธรรมนูญมีรอยต่อหลายจุด ในเรื่องความชอบธรรม จนนำไปสู่การรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 และจัดทำรัฐธรรมนูญ 2560 ที่มีเป้าหมายปฏิรูปประเทศมิใช่เพียงการปฏิรูปการเมืองเท่านั้น แต่ถูกขนานนามว่ารัฐธรรมนูญสืบทอดอำนาจ

กระบวนการริเริ่มทำรัฐธรรมนูญ 2540 มาจากการผลักดันจากประชาชนเป็นหลัก ผ่านชนชั้นนำทางการเมืองที่เข้ามาสนับสนุนและกลุ่มนักวิชาการที่เข้ามาร่วมจัดทำ โดยประชาชนมีส่วนร่วมในการร่างรัฐธรรมนูญ ในสภาร่างรัฐธรรมนูญ 99 คน โดยประกอบด้วยประชาชนแต่ละจังหวัดจำนวน 76 คนที่มาจากการเลือกตั้ง ร่วมกับตัวแทนนักวิชาการอีก 23 คน การยกร่างรัฐธรรมนูญผ่านคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 29 คนให้น้ำหนักไปที่นักวิชาการ และอดีตนักการเมือง และคณะกรรมการพิจารณา ร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน 33 คน แต่งตั้งโดยสภาร่างรัฐธรรมนูญ

ในขณะที่สภาร่างรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาจากสมาชิกสมัชชาแห่งชาติ พ.ศ. 2549 จำนวน 1982 คน ลงมติคัดเลือกกันเองเหลือ 200 คน และคณะรัฐประหารทำการคัดเลือกเหลือ 100 คน โดยจัดทำร่างรัฐธรรมนูญผ่านคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญที่มีมาจากสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ 25 คน และคณะรัฐประหารคัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิอีก 10 คนรวมเป็น 35 คน สัดส่วนนำโดยข้าราชการชั้นสูง

ในขณะที่รัฐธรรมนูญ 2560 การยกร่างรัฐธรรมนูญมาจากสภาปฏิรูปแห่งชาติ และสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ตามลำดับโดยสภาปฏิรูปแห่งชาติ 250 คน มาจากการคัดเลือกจังหวัดละหนึ่งคนรวม 77 คน อีก 173 คน มาจากอำนาจนายกรัฐมนตรี พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ร่างรัฐธรรมนูญโดยคณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญที่มาจากสภาปฏิรูปแห่งชาติก่อนที่ร่างรัฐธรรมนูญจะตกไป ต่อมาสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศที่มีสมาชิก 200 คน ซึ่งนายกรัฐมนตรีแต่งตั้งทั้งหมดจัดทำรัฐธรรมนูญต่อผ่าน คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน 21 คน ที่นายกรัฐมนตรีแต่งตั้ง

4.2.การสื่อสารในกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในการจัดทำรัฐธรรมนูญเพราะจะเป็นสิ่งหนึ่งที่ช่วยชี้วัดเบื้องต้นถึงระดับและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรัฐธรรมนูญหรือการจำกัดการมีส่วนร่วมในการยกร่างรัฐธรรมนูญ2540มีการตั้งคณะกรรมการวิสามัญเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ จำนวน 5 คณะ ต่อมาสภาร่างรัฐธรรมนูญได้ดำเนินการตั้งคณะกรรมการพิจารณาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช...ขึ้นอีกคณะ และตั้งคณะกรรมการวิสามัญรับฟังความคิดเห็น และประชาสัมพันธ์ประจำจังหวัดขึ้น 72 คณะ การดำเนินงานทั้งหมดสรุปได้ว่าการสื่อสารสองทาง ในการมีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญมีการสื่อสารสองทาง และมีการสื่อสารในเชิงรุกด้วยโดยบทบาทสำคัญอยู่ที่คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและประชาสัมพันธ์ และคณะกรรมการประชาสัมพันธ์เป็นหลัก ในขณะที่คณะกรรมการวิสามัญที่ทำหน้าที่ในระดับจังหวัดไม่ค่อยมีบทบาทในการเชื่อมกับประชาชนแต่อย่างใด

ในการจัดทำรัฐธรรมนูญ2550มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวิสามัญประจำสภาร่างรัฐธรรมนูญจำนวน 13 คณะ และคณะอนุกรรมการเพื่อศึกษาเรื่องต่าง ๆ จำนวน 7 คณะ สามารถบ่งบอกในเชิงรูปแบบได้ว่าต้องการให้มีการสื่อสารสองทางและสื่อสารในเชิงรุกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญ แต่กลับไม่ปรากฏผลการนำเอาเจตจำนงของการมีส่วนร่วมมาบัญญัติในรัฐธรรมนูญ

ส่วนการจัดทำรัฐธรรมนูญ2560 คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านต่างๆ จำนวนมากถึง24คณะอนุกรรมการ การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนเพื่อรวบรวมเสนอต่อคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญโดยกำหนดให้ประชาชนเสนอความคิดเห็น และข้อเสนอแนะใน 7 ช่องทางการสื่อสาร แต่ผลความคิดเห็นประชาชนจำแนกตามช่องทางการส่งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนในการยกร่างรัฐธรรมนูญมีน้อยมากหรือการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับต่ำมาก

4.3การมีส่วนร่วมในเนื้อหารัฐธรรมนูญและการตัดสินใจสุดท้าย

การจัดทำรัฐธรรมนูญ2540 บทบาทในภาคประชาชนจะอยู่ในคณะกรรมการ2ชุด ที่เกี่ยวข้องกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ได้แก่คณะกรรมการรับฟังความคิดเห็นและประชาสัมพันธ์ และคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลจากหนังสือเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญ ระบุว่ารายงานการดำเนินการรับฟังความคิดเห็นทั้งหมดโดยผู้มีส่วนร่วมทั้งสิ้น 843,556 คน คิดเป็นเพียงไม่ถึง2%ของจำนวนประชากรทั้งหมด ในขณะที่ การมีส่วนร่วมระดับองค์กรกลุ่มธุรกิจ กลุ่มภาคประชาชน กลุ่มองค์กรวิชาชีพไทย พรรคการเมือง จำนวนกว่า 300 กลุ่ม การมีส่วนร่วมอยู่ในระดับที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับเชิงปริมาณ

การจัดทำรัฐธรรมนูญ 2550 คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ได้ดำเนินการรวบรวมความคิดเห็นจากองค์กรและประชาชน จัดให้มีการสัมมนาระดมความคิดเห็นร่วมกับองค์กรต่างๆ จำนวน 13 องค์กร แต่คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญกลับไม่มีแก้ไขเปลี่ยนแปลงร่างรัฐธรรมนูญ การมีส่วนร่วมจากประชาชนคงมีเฉพาะตอนรับฟังความคิดเห็นก่อนยกร่างเท่านั้น และร่างรัฐธรรมนูญผ่านการลงประชามติที่มีปัญหาในกระบวนการประชามติ

การจัดทำรัฐธรรมนูญ 2560 การมีส่วนร่วมของประชาชนผ่าน คณะกรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ตามลำดับ ข้อมูลจากประชาชนอยู่ที่ คณะอนุกรรมการรับฟังและสรุปความคิดเห็นที่มีผู้เสนอแนะ ได้รวบรวมไว้ ที่มีหน้าที่เพียงรับฟังและสรุปความเห็นจากประชาชนอย่างเดียว โดยจำนวนประชาชนหรือองค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอหรือแสดงความคิดเห็นในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญมีจำนวนต่ำมาก และการรวบรวมข้อมูลลงเลยขั้นตอนในการยกร่างรัฐธรรมนูญไปแล้วการร่าง

รัฐธรรมนูญจึงอยู่ภายใต้อุ้งมือของคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ จำนวน 21 คน อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ประชาชนไม่ได้มีส่วนร่วมในเนื้อหาแต่อย่างใดและร่างรัฐธรรมนูญผ่านการลงประชามติที่มีปัญหาใน กระบวนการประชามติ

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนไทยในการจัดทำรัฐธรรมนูญทั้งสามฉบับ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญ	รัฐธรรมนูญ 2540	รัฐธรรมนูญ 2550	รัฐธรรมนูญ 2560
ผู้ริเริ่มกระบวนการ	ชนชั้นนำทางการเมืองเป็นหลัก เสริมด้วยภาคประชาสังคม	คณะกรรมการความมั่นคงแห่งชาติ (คมช.) ผ่านสมัชชาแห่งชาติ	คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติผ่านสภาปฏิรูปแห่งชาติและสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ
รูปแบบการติดต่อสื่อสาร	การสื่อสารสองทาง	การสื่อสารสองทางพร้อมมาตรการเชิงรุกทางออนไลน์	การสื่อสารสองทางพร้อมมาตรการเชิงรุกทางโซเชียลมีเดียและออนไลน์
ระดับของการร่วม	เปิดกว้างให้ทุกพรรคการเมืองและมีชนชั้นนำทางการเมืองร่วมยกร่างรัฐธรรมนูญ	เปิดกว้างให้ทุกพรรคการเมืองแต่มีชนชั้นนำทางการเมืองร่วมยกร่างรัฐธรรมนูญน้อย	เปิดกว้างให้ทุกพรรคการเมืองแต่มีชนชั้นนำทางการเมืองร่วมยกร่างรัฐธรรมนูญน้อยมาก
ผู้มีอำนาจขั้นสุดท้าย	ประชาชนโดยทางอ้อม	ประชาชนโดยตรง	ประชาชนโดยตรง

ตารางที่ 3 แสดงประเภทและรูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญ

รัฐธรรมนูญ2540=A รัฐธรรมนูญ2550= B รัฐธรรมนูญ2560=C

	การมีส่วนร่วมที่ไม่จริง (False participation)	การมีส่วนร่วมเพียงสัญลักษณ์ (Symbolic participation)	การมีส่วนร่วมแบบจำกัด (Limited participation)	การมีส่วนร่วมเชิงปรึกษาหารือ (Consultative participation)	การมีส่วนร่วมเป็นรูปธรรม (Substantial participation)
ผู้ริเริ่มกระบวนการ		B C		A	
รูปแบบการติดต่อสื่อสาร		B C	A		
ระดับของการร่วม	B C		A		
ผู้มีอำนาจขั้นสุดท้าย		A B C			

5.อภิปรายผลการวิจัย

การมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญไทยในชั้น การริเริ่มจัดทำรัฐธรรมนูญจะเห็นได้ว่า บทบาทนำอยู่ที่ชนชั้นนำเป็นหลักโดยเฉพาะในรัฐธรรมนูญสองฉบับหลัง กระบวนการร่างและแก้ไขรัฐธรรมนูญของไทยถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีส่วนร่วมของประชาชนอย่างจำกัด แม้จะมีการเรียกร้องให้มีส่วนร่วมมากขึ้น แต่กระบวนการร่างมักถูกควบคุมโดยกลุ่มชนชั้นนำเพียงไม่กี่กลุ่ม รวมถึงผู้นำทางทหารและการเมือง(Wong, 2018,p.27-43) ส่งผลต่อมาทำให้กระบวนการร่างมักได้รับอิทธิพลอย่างมากจากกลุ่มการเมืองและการทหาร ซึ่งส่วนใหญ่ไม่รับฟังความคิดเห็นจากประชาชน แนวทางที่อิทธิพลการจัดทำรัฐธรรมนูญเริ่มจากบนลงล่างนี้ส่งผลให้รัฐธรรมนูญสะท้อนถึงผลประโยชน์ของกลุ่มที่มีอำนาจมากกว่าประชาชนทั่วไป (Moo, 2019)

ในขณะที่การสื่อสารในกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญที่จะสะท้อนให้เห็นการมีส่วนร่วมแม้มีการสื่อสารสองทาง แต่ผลลัพธ์จากการสื่อสารกลับไม่ได้ถูกนำมาสู่การปรับปรุงเนื้อหาร่างรัฐธรรมนูญ แม้ว่ารัฐธรรมนูญทั้งหมดจะกำหนดกลไกสำหรับการปรึกษาหารือกับประชาชน แต่วากุลเหล่านี้มักไม่มีประสิทธิภาพและไม่สามารถรวบรวมความคิดเห็นของประชาชนในวงกว้างได้ การปรึกษาหารือที่จำกัดนี้ทำให้รัฐธรรมนูญที่สร้างขึ้นมาจากความชอบธรรมและขาดความสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของประชาชน (Prapinmanee, 2020) ผู้มีบทบาทในการสร้างอ้างมีความกังวลว่าประชาชนทั่วไปขาดความตระหนักและความเข้าใจเพียงพอเกี่ยวกับประเด็นทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการมีส่วนร่วมอย่างมีนัยสำคัญในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญ (Sookhie, 2021)

ส่วนการมีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญในระดับสูงสุดคือการตัดสินใจขั้นสุดท้ายที่ถูกกำหนดให้ใช้วิธีการประชามติแต่กระบวนการไม่สมบูรณ์ เหมือนที่Harwatt(2022)มองว่าการใช้ประชามติเพื่อวัดความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญไม่มีประสิทธิภาพหรือถูกบิดเบือน โดยเฉพาะความกังวลเกี่ยวกับความยุติธรรมและความโปร่งใสของกระบวนการประชามติ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความชอบธรรมของร่างรัฐธรรมนูญสุดท้าย และความบกพร่องในกระบวนการมีส่วนร่วมจากประชาชนในขั้นตอนต่างๆของการสร้างรัฐธรรมนูญสร้างความไม่พอใจของประชาชนต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มักเกิดจากข้อบกพร่องที่รับรู้ได้ในกระบวนการมีส่วนร่วม เมื่อประชาชนรู้สึกว่าคุณัดกันหรือถูกละเลย อาจส่งผลให้ความเชื่อมั่นในกรอบรัฐธรรมนูญและความชอบธรรมลดลง (Rungpatanakul, 2023)

6. สรุป

ประชาชนจำเป็นต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการสร้างรัฐธรรมนูญ เพราะรัฐธรรมนูญเป็นศูนย์รวมของเจตจำนงแห่งประชาชนในสังคมนั้น ที่จัดวางความสัมพันธ์ของโครงสร้างรัฐและสถาบันการเมืองในความสัมพันธ์กับประชาชน กระบวนการสร้างหรือจัดทำรัฐธรรมนูญยังเป็นกิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการความร่วมมือของประชาชนภายใต้แนวคิดอุดมการณ์เสรีประชาธิปไตย ที่ประชาชนคือผู้กำหนดเจตจำนงหรือชะตาตนเองภายใต้การปกครองตนเองโดยการสร้างกฎหมายเพื่อปกครองตนเอง และภายใต้แนวคิดรัฐธรรมนูญนิยมที่จัดทำรัฐธรรมนูญเพื่อปกป้องสิทธิเสรีภาพและควบคุมการใช้อำนาจรัฐ ซึ่งแต่ละสังคมมีกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญของตนภายใต้บริบทแวดล้อมสังคมที่แตกต่างกัน การมีส่วนร่วมที่แตกต่างกันทั้งในด้านรูปแบบและระดับ โดยบริบทแวดล้อมทางการเมืองมีผลต่อกระบวนการจัดทำรัฐธรรมนูญให้ความชอบธรรมแก่รัฐธรรมนูญที่ส่วนหนึ่งเป็นผลผลิตของกระบวนการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆจึงอาจมีความแตกต่างกัน

ในขณะที่การจัดทำรัฐธรรมนูญของประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบการจัดทำรัฐธรรมนูญ 2540 , รัฐธรรมนูญ2550 และรัฐธรรมนูญ 2560 มีเพียงรัฐธรรมนูญ2540 ที่ชนชั้นนำทางการเมืองมีบทบาทริเริ่ม ภายใต้การสนับสนุนของภาคประชาสังคม ในขณะที่รัฐธรรมนูญ2550 และรัฐธรรมนูญ 2560 อยู่ภายใต้ บทบาทคณะรัฐประหารที่ตัดบทบาทชนชั้นนำทางการเมืองออกไป เน้นที่บทบาทข้าราชการระดับสูงและ นักวิชาการในการจัดทำรัฐธรรมนูญ แม้เพิ่มช่องทางการสื่อสารกับประชาชนมากขึ้นแต่ผลในเชิงปริมาณเป็นที่ ผิดหวัง การมีส่วนร่วมจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับการจัดทำรัฐธรรมนูญ 2540ที่ปริมาณการมีส่วนร่วมมีน้อยอยู่ แล้ว และเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดทำรัฐธรรมนูญเป็นแบบจำกัด ในขณะที่การมีส่วนร่วมของประชาชนใน การจัดทำรัฐธรรมนูญ2550 และรัฐธรรมนูญ2560 เป็นการมีส่วนร่วมในเชิงสัญลักษณ์เท่านั้น ที่ส่งผลถึง ความชอบธรรมและความยั่งยืนของรัฐธรรมนูญทั้งสองฉบับ

เอกสารอ้างอิง

- Brandt, M., Cottrell, J., Ghai, Y. & Regan, A. (2011). *Constitution -making and Reform Options for the Process*. Geneva: Interpeace.
- Bulmer, E. (2017). *What is a Constitution?Principles and Concepts*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
- Ferrara , F. (2015). Democracy in Thailand:Theory and practice In Case, W. (ed.) *Routledge handbook of Southeast Asian democratization*. New York: Taylor & Francis Group. [https://scholars.cityu.edu.hk/en/publications/publication\(b1b1bf96-ecd7-4eff-8e26-2b48623e07f1\).html](https://scholars.cityu.edu.hk/en/publications/publication(b1b1bf96-ecd7-4eff-8e26-2b48623e07f1).html)
- Ginburg, T. & Simpser , A. (2014). Constitutions in Authoritarian Regimes (April 22, 2014) In Ginburg, T. & Simpser, A. (eds.)*Constitutions in Authoritarian Regimes*. New York: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2427794>
- Harding, A. J. & Leepatana , R.(2019). Constitution-Making in 21st-Century Thailand: The Continuing Search for a Perfect Constitutional Fit. *The Chinese Journal of Comparative Law*, 7 (2), 266-284 . DOI : 10.1093/ cjcl /cxz009
- Harwatt, R. (2022). The Role of Referenda in Thai Constitutional Politics: A Critical Evaluation. *Journal of Asian Politics and Law*, 25 (2), 85-104. HeinOnline
- Hewison, K. (2007). Constitutions, Regimes and Power in Thailand. *Democratization*, 14 (5) ,928 -945. DOI: 10.1080/13510340701635738
- International Association For Public Participation. (2023). *Spectrum of Public Participation*. <https://organizingengagement.org/models/spectrum-of-public-participation/>
- Kaew-Ngam, P. (2024). A discursive analysis on Thailand constitution’s preambles: A politic language and the construction of Thai political “truth” . *Asian Crime and Society Review*, 11 (2), 11–20. <https://doi.org/10.14456/acsr.2024.9>
- Kenny, P.D. (2018). *Populism in Southeast Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Kuhonta , E. M. & Sinpeng , A. (2014). Democratic regression in Thailand: The ambivalent role of civil society and political institutions . *Contemporary Southeast Asia*, 36 (3),333-355. <http://dx.doi.org/10.1355/cs36-3a>
- Larsson, T. (2022). Thai politics in translation:monarchy, democracy and the supra-constitution.*South East Asia Research*, 30 (2), 271–272.
<https://doi.org/10.1080/0967828X.2022.2066858>
- Lutz, D. S. (2008). *Principles of Constitutional Design*. New York :Cambridge University Press.
- Mccargo , D. (2005). Network monarchy and legitimacy crises in Thailand., *The Pacific Review*, 18 (4), 499-519. <https://doi.org/10.1080/09512740500338937>
- Mccargo, D. (2020). ‘*The Trouble is Politics*’, *Fighting for Virtue: Justice and Politics in Thailand* [Cornell Scholarship Online]
https://doi.org/10.7591/cornell_/9780801449994.003.0010
- Merieau, E. (2016). The legal–military alliance for illiberal constitutionalism in Thailand In *Politics and constitutions in Southeast Asia*. London: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315726687>
- Merieau, E. (2022). A Constitutional Ethnography of Monarchy: Buddhist Kingship, “Granted Constitutionalism,” and Royal State Ceremonies in Thailand. *Asian Journal of Law and Society*, 9 (3), 363-381. <https://doi:10.1017/als.2022.30>
- Mietznerl, M. (2021). *Democratic Deconsolidation in Southeast Asia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Moo, T. (2019). Elite Influence in the Thai Constitutional Drafting Process: Implications for Democracy. *Political Studies Review*, 17 (2), 178-191. Wiley Online Library
- Munger , F. W. (2007). Constitutional reform, legal consciousness, and citizen participation in Thailand. *Cornell International Law journal* , 40, 455-474.
[https://digitalcommons.nyls.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1574 &context=fac_articles_chapters&httpsredir = 1 & referer =](https://digitalcommons.nyls.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1574&context=fac_articles_chapters&httpsredir=1&referer=)
- Prapinmanee, T. (2020). Consultation Mechanisms and Public Input in Thai Constitutional Drafting: An Analysis. *Journal of Southeast Asian Studies*, 51(3), 413-429. Cambridge Core
- Rajasingham, S. (2024). Constitutional Bricolage : Thailand’s Sacred Monarchy vs. The Rule of Law. *The American Journal of Comparative Law*, 2024 . avae004,
<https://doi.org/10.1093/ajcl/avae004>
- Rungpatanakul, K. (2023). Public Discontent and Constitutional Legitimacy: The Thai Experience. *Thai Journal of Political Science*, 16 (1), 112-130. Thai Journal of Political Science
- Sookhie, J. (2021). Public Awareness and Education in Constitutional Participation: The Case of Thailand. *Asian Education and Development Studies*, 10 (4), 546-561. Emerald Insight

Wong, S. (2018). Public Participation in Constitutional Reform in Thailand: Challenges and Limitations. *Asian Journal of Comparative Politics*, 4 (1), 27-43.

DOI:10.1177/2057891118765089

Tuansiri, E., & Koma, A. (2023). Thai Constitution on Twitter. *King Prajadhipok's Institute Journal* , 21 (1), 112–127.

https://so06.tcithaijo.org/index.php/kpi_journal/article/view/262043